

УДК 339.5

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА
АЗЕРБАЙДЖАНУ

DEVELOPMENT OF FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BETWEEN
UKRAINE AND AZERBAIJAN

БОБРО І.І., МУСАЄВ МАХАММАД *
здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Статтю присвячено аналізу зовнішньо-торговельних відносин України та Азербайджану. Розглянуто такі види діяльності, як зовнішня торгівля товарами та послугами, їх структура. Визначено головні тенденції у зовнішній торгівлі товарами між Україною та Азербайджаном, а також тенденції зовнішньої торгівлі послугами між цими країнами. У статті також визначено основні стратегічні напрямки розвитку відносин України та Азербайджану.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, торгівля товарами, торгівля послугами, експорт, імпорт.

The article is devoted to the analysis of foreign trade relations between Ukraine and Azerbaijan. Such activities as foreign trade in goods and services, their structure are considered. The main trends in foreign trade in goods between Ukraine and Azerbaijan, as well as trends in foreign trade in services between these countries are identified. The article also identifies the main strategic directions for the development of relations between Ukraine and Azerbaijan.

Key words: foreign economic activity, trade in goods, trade in services, export, import.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасним міжнародним відносинам притаманний динамічний розвиток та тенденція до подальшого ускладнення системи міжнародних зв'язків, які набувають багатовимірного характеру по всіх напрямках – від економіки і фінансів до сфери безпеки. Взаємна залежність міжнародних суб'єктів постійно зростає, що вимагає пошуку нових форм для їх координованої та узгодженої взаємодії. Наразі не лише економічні, але і політичні та військові чинники відіграють важливу роль у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, вимагають від країн визначення нових стратегічних напрямків співпраці. Так, одним зі стратегічних напрямків зовнішньоекономічної співпраці України є співпраця із Азербайджаном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних дослідників, до кола наукових інтересів яких потрапляли питання, що пов'язані з вивченням особливостей азербайджано-української співпраці можна відзначити Войтова С.Г., Костюк Т.О., Науменко М.І., Петрову Г.Є., Ткач О.І. Але дане питання потребує дослідження сучасних тенденцій та чинників, що впливають на співпрацю України та Азербайджану.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз тенденцій зовнішньоекономічних зв'язків України та Азербайджану на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічні та політичні перетворення, які відбувалися в Україні та Азербайджані вказують на подібність структурних змін в економічних системах країн, які найбільше стосуються експорту мінерально-сировинної продукції. В

* Науковий керівник; Бабан Т.О., к.е.н., доцент

Азербайджані – це нафта, газ, поклади залізних руд, кам'яної солі, алунитів та інших корисних мінералів із групи сульфатів, а також золото й платина. В Україні ж основними напрямками для експорту є сільськогосподарська продукція, металургія та виробництво хімікатів. Основною відмінністю у структурі виробництва є нафтова промисловість, яка на відміну від України історично займає пріоритетне місце в економіці Азербайджану, навколо якої розвивалися інші галузі народного господарства, зокрема, і сільське господарство. Головними торговими партнерами Азербайджану є Росія, Китай, Німеччина, Україна, США, Індія, Італія, Ізраїль, Швейцарія, Великобританія, Франція, Чехія, Грузія.

Серед ключових документів, які регулюють двосторонні азербайджано-українські відносини: договори про основи міждержавних відносин, про дружбу, співробітництво і партнерство; угоди про вільну торгівлю, виробничу кооперацію, сприяння та взаємний захист інвестицій, принципи співробітництва у нафтовій галузі тощо.

Україна та Азербайджан важливі стратегічні партнери, зокрема Київ розглядає Азербайджан як альтернативне джерело поставки природного газу та енергетичної речовини.

Зовнішньоекономічні відносини України та Азербайджану можна розглядати в розрізі зовнішньої торгівлі товарами та послугами, а також інвестиційної діяльності. Важливими показниками аналізу зовнішньої торгівлі України та Азербайджану є показники безпеки зовнішньої торгівлі.

Україна входить до основних торговельних партнерів Азербайджану, займаючи друге місце за обсягами товарообороту після Російської Федерації серед країн СНД. Зовнішньоторговельний товарооборот Азербайджану та України за період 2015-2019 рр. збільшився в 2,4 рази та склав у 2019 році 807,625 млн дол. США.

Для України ж Азербайджан не є наразі основним торговельним партнером. Питома вага Азербайджану у структурі українського експорту товарів є незначною: за підсумками 2020 року вона склала 0,71%, а у структурі імпорту – 0,58%. З 2010 року навіть прослідковується негативна динаміка – зменшення обсягів експорту товарів на 43%, а імпорту – на 66,5% (табл. 1).

Протягом двох останніх років Україна мала позитивне торговельне сальдо з Азербайджаном.

Таблиця 1

Динаміка торгівлі товарами України з Азербайджаном у 2010-2020 рр.

Рік	Експорт, тис дол. США	Питома вага, %	Імпорт, тис дол. США	Питома вага, %
2010	610836,7	1,19	951192,3	1,57
2011	708321,6	1,04	643304,1	0,78
2012	766642,9	1,11	79736,8	0,09
2013	867569,9	1,37	77775,4	0,1
2014	591532,8	1,1	45308,1	0,08
2015	318824,8	0,84	30288,1	0,08
2016	247979,6	0,68	39736,9	0,1
2017	354657,8	0,82	417316,1	0,84
2018	360033,1	0,76	464668,6	0,82
2019	400548,6	0,8	379221,9	0,62
2020	346840,0	0,71	318516,4	0,58

У структурі українського експорту до Азербайджану у 2020 році переважали наступні товари: тютюн та промислові замітники тютюну – 10,9% у структурі експорту; м'ясо та їстівні

субпродукти – 9,9%; фармацевтична продукція – 6,6%; чорні метали – 5,6%; електричні машини – 5,5%; молоко та молочні продукти, яйця птиці, натуральний мед – 5,4%; вироби з чорних металів – 4,2%; залишки і відходи харчової промисловості – 3,9%; вата – 3,7%; цукор і кондитерські вироби з цукру – 3,2%.

У структурі імпорту товарів з Азербайджану найбільшу питому вагу займають палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки – 83,8%, на другому місці їстівні плоди та горіхи – 5,4%, на третьому - пластмаси, полімерні матеріали з питомою вагою 2,7%.

Зовнішня торгівля послугами тісно пов'язана з географічним та транзитним положенням України. У експорті послуг до Азербайджану переважають послуги з ремонту та технічного обслуговування – 5054,3 тис дол. США (1,9% від експорту послуг з ремонту та технічного обслуговування) та транспортні послуги – 16854,4 тис дол. США (0,2% від сукупного експорту транспортних послуг). Найбільше серед послуг, що надаються Азербайджанській стороні Українською переважають послуги повітряного транспорту - 14022,7 тис дол. США. Імпорт транспортних послуг з Азербайджану складає 9414,5 тис дол. США, в тому числі послуги повітряного транспорту 6003,7 тис дол. США.

Зазначене вказує на вкрай нераціональну товарну структуру, зовнішня торгівля України та Азербайджану не має стратегічного характеру. Головною статтею експорту України є чорні метали та вироби з них та сільськогосподарська продукція. Імпорт в Україну з Азербайджану складається з харчових товарів та палива.

Торгівля послугами України та Азербайджану також не має стратегічного характеру. У торгівлі послугами Україна має сприятливу ситуацію. Товарна структура має традиційний, а не стратегічний характер.

Таким чином, стратегічні напрями співпраці України та Азербайджану можна розділити за такі вектори: 1) відновлення попередніх експортних позицій, які наразі суттєво погіршені; 2) стимулювання сталого розвитку сільського господарства обох країн; 3) стимулювання відносин у сфері ІТ, освітніх, туристичних послуг.

Сільськогосподарська спеціалізація країн визначає напрями розвитку співпраці у сільському господарстві. Для української економіки у найближчій перспективі стратегічними напрямами співпраці з азербайджанськими партнерами у сільськогосподарській галузі є такі вектори: льонарство; буряківництво; овочівництво; тваринництво та ін. Вибір цих напрямів пояснюється суттєвим нерезалізованим потенціалом вітчизняних товаровиробників та високими інвестиційними можливостями, азербайджанського бізнесу. Також привабливим напрямком є співпраця у напрямку інноваційних технологій у сільському господарстві, які в Україні розвиваються більш ефективно ніж в Азербайджані.

В цілому Азербайджан зацікавлений у співпраці з Україною в ІТ-сфері.

В останні роки відзначається стійке високий інтерес молоді Азербайджану до здобуття вищої освіти в Україні - загальна кількість студентів з Азербайджану в українських вузах становить найбільший відсоток серед іноземців, які навчаються в Україні.

У цьому контексті виключно важливу роль зіграв ряд організованих в Азербайджані заходів Міністерства освіти і науки України, спрямованих на підвищення іміджу системи освіти України та залучення громадян країни перебування до навчання в українських Вузах.

Така співпраця є одним з найбільш перспективних напрямів взаємодії між двома країнами, в якому демонструється активна динаміка.

Ще один перспективний напрямок – це туризм. У сфері туризму Посольством України на постійній основі організуються презентації, виставки туристичного, санаторно-курортного потенціалу на території наших країн. У цьому контексті підписаний Меморандум про співпрацю

між містом Трускавець та Асоціацією туризму Азербайджану. Щорічно провідні готелі, санаторії та туроператори західних регіонів України беруть участь в Міжнародних туристичних виставках в Баку.

Висновки. Стимулювання торговельних відносин між двома державами варто виконувати через збільшення взаємовигідних інвестицій, які роблять Азербайджан та Україну стратегічними торговельними партнерами, оскільки така співпраця мінімізує прояви інфляції/дефляції за рахунок одночасного підвищення/зниження цін на однакові групи товарів. Це дозволяє не змінювати цінову політику на внутрішніх ринках, а національний дохід рівномірно розподілятиметься між усіма сферами відтворення і галузями.

Література.

1. Бабан Т.О. Конкурентні переваги українського зерна при формуванні експортного потенціалу. *Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка: Екон. науки*. Харків : ХНТУСГ, 2018. Вип. 191. С. 131-141.
2. Бабан Т.О. Світовий досвід державного регулювання ринку зерна: уроки для України. *Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка: Екон. науки*. Харків : ХНТУСГ, 2015. Вип. 161. С. 89-96.
3. Бабан Т.О. Торгівля як одна з провідних форм міжнародних економічних відносин України. *Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка: Екон. науки*. Харків : ХНТУСГ, 2017. Вип. 182. С. 97-104.
4. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 29.04.2021).
5. Костюк Т.О. Азербайджано-українські відносини: сучасний стан та шляхи зміцнення економічної безпеки сільського господарства. *Економічна наука*. 2017. № 1. С. 70–73.
6. Служба статистики Республіки Азербайджан. Зовнішня торгівля Азербайджану 2020. URL: https://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/?lang=en (дата звернення: 29.04.2021).
7. Ткач О.І. Україна – Азербайджан: через довіру до партнерства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 3(113). С. 105–106.

References

1. Baban T.O. (2018). Konkurentni perevahy ukrainskoho zerna pry formuvanni eksportnoho potentsialu [Competitive advantages of Ukrainian grain in the formation of export potential]. Bulletin of KhNTUSG named P. Vasilenko: Economist. science. Kharkiv: KhNTUSG. Issue. 191. pp.131-141.
2. Baban T.O. (2015). Svitovyi dosvid derzhavnoho rehuliuвання rynku zerna: uroky dlia Ukrainy [World experience of state regulation of the grain market: lessons for Ukraine]. Bulletin of KhNTUSG named P. Vasilenko: Econ. science. Kharkiv: KhNTUSG. Issue. 161. pp. 89-96.
3. Baban T.O. (2017). Torhivlia yak odna z providnykh form mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn Ukrainy [Trade as one of the leading forms of international economic relations of Ukraine]. Bulletin of KhNTUSG named P. Vasilenko: Econ. science. Kharkiv: KhNTUSG. Issue. 182. pp. 97-104.
4. Statistics Service of the Republic of Azerbaijan. Azerbaijan's foreign trade 2020. Available at: https://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/?lang=en (accessed 29 April 2021).
5. Kostuk T. O. (2017) Azerbaidzано-ukraino vidnosiny: sychacny stan ta shliakhy smicnennia ekonomichnoi bezpeki silskogo gospodarstva [Relations between Azerbaijan and Ukraine: present state and ways to increase economic security of agriculture]. Economic science, vol. 1, pp. 70–71.
6. State statistic service. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 29 April 2021).
7. Tkach O. (2013) Ukraina-Azerbaidzan: cherez doviru do partnerstva. [Ukraine–Azerbaijan: from trust to relations]. News of Kiev National University named Taras Shevchenko, pp. 103–106.

